

Temeljem odredbe članka 27. Statuta Gradske knjižnice Rijeka i odredbe članka 5. Poslovnika o radu Stručnog vijeća Gradske knjižnice Rijeka, Stručno vijeće Gradske knjižnice Rijeka na 19. sjednici dana 10. studenoga 2025. godine donosi sljedeće

SMJERNICE ZA IZGRADNJU I UPRAVLJANJE FONDOM GRADSKE KNJIŽNICE RIJEKA (GKR)

Poslanje GKR

Gradska knjižnica Rijeka je narodna knjižnica grada Rijeke i županijska matična knjižnica za narodne i školske knjižnice Primorsko goranske županije.

Zadaće Knjižnice su:

- pružati raznovrsne knjižnične usluge svim stvarnim i potencijalnim korisnicima, bez obzira na njihovu dob, rasnu ili nacionalnu pripadnost, vjersko ili političko opredjeljenje
- osigurati informacijske izvore i usluge na različitim medijima i u različitim formatima i u optimalnom broju primjeraka
- zadovoljiti informacijske, obrazovne, kulturne, komunikacijske i socijalne potrebe građana
- odgovoriti na potrebe pojedinaca i skupina u lokalnoj zajednici
- biti potpora razvoju demokracije
- biti potpora formalnom i neformalnom obrazovanju i cjeloživotnom učenju
- omogućiti upoznavanje i korištenje novih tehnologija
- omogućiti osobni razvoj
- prikupljati, obrađivati i davati na korištenje lokalne, zavičajne informacije
- djelovati kao javni prostor i mjesto susreta zajednice
- omogućiti svim građanima opismenjavanje, čitanje, učenje, saznavanje, obaviještenost, jačanje osobnih kulturnih, duhovnih i demokratskih potencijala, upoznavanje i korištenje dobrobiti novih tehnologija, kreativno i kvalitetno provođenje slobodnog vremena
- biti potpora društvenom uključivanju svih marginaliziranih skupina građana
- promicati hrvatsku i zavičajnu književnost i jezik te kulturne vrijednosti općenito
- jačati vrijednosti multikulturalnog društva
- poticati informacijsku pismenost i upoznavanje s novitetima u informacijskim i komunikacijskim tehnologijama s ciljem smanjivanja digitalne nejednakosti
- poticati inkluziju osoba s invaliditetom, nacionalnih i rodnih manjina i ostalih marginaliziranih pripadnika lokalne zajednice

Vizija GKR

Gradska knjižnica Rijeka temeljna je partnerska ustanova lokalne zajednice, važan čimbenik izgradnje slobodnog društva informiranih, načitanih, kreativnih i povezanih pojedinaca.

Ciljevi Smjernica:

- vodič za knjižnično osoblje za zaštitu i održavanje postojećih zbirki te izgradnju novih
- upoznavanje korisnika Knjižnice s principima odabira građe i izgradnje fonda
- pomoć menadžmentu Knjižnice u racionalnom upravljanju raspoloživim financijama

- informacija osnivaču o socijalnim, kulturnim, obrazovnim i informacijskim zadaćama koje Knjižnica obnaša sukladno temeljnim principima knjižničarske struke

Temeljni principi:

- odabir knjižnične građe određen je principima zapisanima u poslanju i viziji Knjižnice
- odabir knjižnične građe počiva na kompetenciji stručnih timova Knjižnice: poznavanju postojećih zbirki (njihovog informacijskog, obrazovnog i kulturnog potencijala); sposobnosti procjene o primjerenosti knjižnične građe narodnoj knjižnici; poznavanju korisničkih potreba; njegovanju timskog rada u nabavi knjižnične građe
- Knjižnica treba osigurati dostupnost knjižničnoj građi, maksimalno racionalizirati nabavu tako da se fondovi odjela i ogranaka nadopunjavaju, a ne nužno i preklapaju
- nabava svakog novog primjerka knjižnične građe obvezuje knjižnično osoblje na promišljanje:
  - korisničkih potreba
  - raspoloživog novca
  - kontinuitet zbirke
  - izlučivanje zastarjelih /dotrajalih primjeraka

Ciljne korisničke skupine:

1. dobni kriterij
  - bebe i djeca rane dobi 0 do 3 godine
  - djeca rane dobi (predškolska i školska djeca) 4 – 8 g.
  - djeca mlađe osnovnoškolske dobi 9 - 11 g.
  - djeca starije osnovnoškolske dobi 12 – 14 g.
  - mladi odrasli 15 – 30 g.
  - odrasli korisnici
2. kriterij pristupa građi
  - korisnici koji koriste Knjižnicu u fizički otvorenom i slobodnom pristupu
  - virtualni korisnici koji koriste mrežne usluge i aplikacije (e-knjige, zvučne e-knjige i dr.)
3. kriterij dostupnosti građe
  - korisnici fonda Knjižnice
  - korisnici međuknjižnične posudbe iz fondova drugih knjižnica
  - čitatelji e-knjiga i zvučnih e-knjiga
  - korisnici usluge dostave građe (slabo pokretne i nepokretne osobe)
  - korisnici posebnih zbirki za posebne skupine korisnika (slijepi i slabovidni korisnici, nacionalne manjine i dr.)
4. kriterij posebnih zbirki i programa
  - poduzetnici, obrtnici, nezaposleni – Poslovni kutak
  - knjižničari narodnih i školskih knjižnica Županije – Bibliotečna zbirka
  - pripadnici nacionalnih manjina - zbirke na manjinskim i stranim jezicima
  - zainteresirani za zelene teme, ekologiju i održivi razvoj – Zeleni kutak
  - roditelji i odgojitelji – Roditeljska i odgojiteljska zbirka
  - osobe s teškoćama pri čitanju standardnog tiska (teškoće uključuju oštećenje vida, poput

sljepoće ili slabovidnosti, poteškoće u razvoju ili učenju, poput disleksije i autizma, ili fizičke bolesti poput Parkinsonove bolesti ili paralize) – Pristupačni formati

Sadržaj Smjernica

Smjernice uključuju sve vrste knjižnične građe: tiskanu građu (knjige i periodičku građu), audiovizualnu građu i elektroničku građu (AVE građu) te e-knjige i zvučne e-knjige:

- knjižnu i neknjižnu građu te društvene i didaktičke igre za djecu različitog uzrasta potrebne za njihovo obrazovanje i osobni razvoj
- izvore informacija i znanja potrebne odraslim članovima zajednice prema njihovim obrazovnim i informacijskim potrebama; prema stručnim procjenama djelatnika Knjižnice; prema predviđenim trendovima u društvu; prema fondovima ostalih knjižnica u gradu i šire; knjižničnu građu koja povećava kvalitetu života ljudi u zajednici
- knjige i neknjižnu građu s tematikom osobnog razvoja pojedinca i njegove što bolje uključenosti u društvo; građu za razonodu i potrebe vezane uz slobodno vrijeme, knjižničnu građu koja pruža širok pogled na ljudska prava i prihvaćanje različitosti; koja razvija razumijevanje svijeta i odnosa u njemu; knjižničnu građu koja promovira prihvaćene vrijednosti i opći humanizam
- knjižničnu građu koja povećava mogućnosti pojedinca na tržištu rada
- izvore službenih informacija koji olakšavaju članu zajednice put do njegovih prava
- materijale koji potiču kreativnost, originalnost, razumijevanje umjetnosti i lijepog
- prvenstveno se nabavlja knjižnična građa na hrvatskom jeziku s posebnim naglaskom na lijepu književnost
- građa se nabavlja i na drugim jezicima: lijepa književnost na izvornom stranom jeziku, ali i prijevodi klasika na druge jezike osim hrvatskoga; stručne knjige u zavisnosti od tema koje nisu pokrivene izdavačkom produkcijom na hrvatskom jeziku
- nabava knjižnične građe na drugim jezicima ovisi o nacionalnim manjinama zastupljenim u zajednici
- nabavlja se knjižnična građa na temelju istraženih ili zabilježenih potreba korisnika.

Kriteriji odabira:

- kriterij vrijednosti
- kriterij relevantnosti
- kriterij iskazanih i pretpostavljenih potreba korisnika
- kriterij nepristranosti

Promicanje vrijednosti:

- odgovornost
- pravednost
- otvorenost
- slobodan pristup informacijama
- očuvanje kulturne baštine
- dostupnost
- izvrsnost
- stručnost / profesionalnost
- spremnost na/za promjene

- vjerodostojnost
- inovativnost
- kreativnost
- inkluzija
- tolerantnost
- uvažavanje različitosti

NAČINI NABAVE KNJIŽNIČNE GRAĐE

- **Kupnja**

Kupnja redovnim sredstvima

Redovna sredstva obuhvaćaju sredstva Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske iz programa knjižnične djelatnosti za nabavu knjižne i neknjižne građe te, u proporcionalnoj mjeri, sredstva osnivača (Grad Rijeka, općine Čavle i Omišalj, Primorsko-goranska županija te gradovi i općine koje posjećuje Županijski bibliobus) i vlastita sredstva Knjižnice. Tim se sredstvima knjige kupuju od nakladnika, knjižarskih kuća, drugih dobavljača i antikvarijata rukovodeći se činjenicom jedinstvene cijene knjige i racionalizacijom poslovanja. Služba nabave, obrade i zaštite definira narudžbu na temelju oglednog primjerka koje joj dostavljaju poslovni partneri (knjižare, dobavljači i drugi) te redovitog praćenja relevantnih informacija vezanih uz nove naslove na tržištu.

Kupnja sredstvima otkupa Ministarstva kulture i medija (MKM)

Otkup MKM je poseban program MKM kojem je cilj promicanje knjige i čitanja suradnjom svih dionika na formiranju zahtjevnije čitateljske publike i osiguravanje dostupnosti najkvalitetnijih i kulturno relevantnih knjiga u svim knjižnicama u Hrvatskoj.

U novom modelu otkupa Knjižnica kupuje knjige s popisa Ministarstva kulture i medija (MKM): popisa obveznih (A popis) i popisa preporučenih (B popis) naslova. Kupnja se obavlja prema načelima za kupnju redovnim sredstvima, uz optimizaciju financija i poslovnih procesa.

- **Dar**

Knjižnica prima na dar donacije od osoba i institucija prema dogovorenim procedurama. Knjižnica će u svoje zbirke primiti i obraditi darovane knjige, ako procijeni da time nadopunjuje ili obnavlja svoje zbirke bolje očuvanim primjercima.

Knjige ne bi trebale biti starije od 2000. godine. Iznimka mogu biti vrijedne knjige. Za darovanje knjiga obavezno je Knjižnici dostaviti popis ponuđenih knjiga sa sljedećim podacima: Prezime, ime autora. Naslov. Mjesto izdavanja : Nakladnik, godina izdavanja.

Knjige koje Knjižnica prihvaća:

- kvalitetne i dobro očuvane knjige na stranim jezicima (njemački, talijanski, slovenski, francuski, španjolski, ruski), ali ne starije od 2000. godine

- tražene knjige u odličnom stanju, kojima se mogu zamijeniti uništene knjige iz vlastitih zbirki
- knjige koje pripadaju zavičajnom izdavaštvu, a nisu bile u redovnoj distribuciji, u svrhu izgradnje Zavičajne zbirke.

Knjige koje Knjižnica **ne** uvrštava u svoje zbirke:

- uništene knjige (prljave, vlažne, podcrtane i išarane knjige, necjelovite knjige i slično)
- zastarjele knjige (neaktualna građa, sadržajno zastarjela građa, građa neprimjerena korisnicima, građa koja nije relevantna, dječje knjige koje više nisu privlačne današnjim generacijama i slično)
- dotrajale knjige (pohabane uslijed učestalog korištenja)
- neposudivan i slabo posudivan naslov
- knjige kojih ima u dovoljnom broju i u dobrom su stanju
- referentnu građu koju Knjižnica već ima.

○ **Zamjena**

Kada se knjižnična građa iz fonda Knjižnice izgubi, šteta se nadomješta tako da se u zamjenu zaprima ista knjižnična građa ili novije izdanje iste publikacije.

○ **Obvezni primjerak**

Gradska knjižnica Rijeka prikuplja i obrađuje knjige nakladnika i tiskara s područja Primorsko-goranske županije na temelju važećeg pravilnika o obveznom primjerku za županijske matične knjižnice.

○ **Vlastita izdanja**

Knjižnica u svoju zbirku uključuje sva vlastita izdanja prema stručnim kriterijima.

FOND GRADSKA KNJIŽNICE RIJEKA

Izgradnja fonda Gradske knjižnice Rijeka temelji se na važećem Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. U kvantitativnom smislu može biti odstupanja od Standarda ovisno o financijskim mogućnostima Knjižnice te izdavačke produkcije u zajednici.

U kvalitativnom smislu fond se izgrađuje prema korisničkim skupinama zajednice te njihovim iskazanim i pretpostavljenim potrebama.

Elementi izgradnje i upravljanja fondom su:

- donošenje Smjernica za izgradnju i upravljanje fondom
- istraživanje potreba korisnika (povremenim anketiranjem i kontinuiranim vođenjem desiderate)
- selekcija pri nabavi građe (njegovanje tinskog rada)
- pročišćavanje fonda
- analiza stanja
- vrednovanje.

Fond Gradske knjižnice Rijeka čine fondovi Središnje knjižnice i Dječjeg odjela *Stribor*, koji su najsveobuhvatniji, te fondovi ogranaka, bibliobusa i područnih knjižnica.

Izgradnja fonda i zbirke Gradske knjižnice Rijeka temelji se na zadovoljavanju obrazovnih i informacijskih potreba te potreba za osobnim razvojem i kvalitetnim provođenjem slobodnog vremena svih korisničkih skupina sukladno Standardu za narodne knjižnice u RH i potrebama korisnika.

OBUHVAT NABAVE PREMA VRSTAMA KNJIŽNIČNE GRAĐE

Knjižna građa

Knjižna građa obuhvaća stručnu, znanstvenu i popularno znanstvenu literaturu (45 % prema Standardu), lijepu književnost (55 % prema Standardu) i referentnu građu (1 % prema Standardu) te knjižnu građu za djecu i mlade (najmanje 25 % prema Standardu).

- Stručna, znanstvena i popularno znanstvena literatura

Nabavlja se građa od trajnog i trenutačnog interesa iz svih područja prema potrebama, interesima i zahtjevima lokalne zajednice. Ne nabavljaju se udžbenici, osim u situacijama kada u drugim formatima nema dovoljno građe o predmetu i kada pridonose izgradnji zbirke.

U Središnjoj knjižnici nabavljaju se knjige osnovne i više (studijske i djelomično istraživačke) informacijske razine, nego li u ograncima, bibliobusima i područnim knjižnicama, u kojima se nabavljaju knjige osnovne informacijske razine, što rezultira sveobuhvatnim fondom u Središnjoj knjižnici.

Kriteriji za nabavu stručne i popularne literature su točnost informacija; nepristranost ili jasno navedeno gledište; vremenski slijed podataka; odgovarajuća širina i dubina pokrivenosti teme; relevantnost tematike; autoritet autora i ugled nakladnika; popularnost; povijesna vrijednost; dostupnost slične građe u drugim knjižnicama; preglednost; odgovarajući stil, jezik i prijevod; lektura; kvaliteta ilustracija; dobar uvez i kvalitetan papir; posebne karakteristike kao što su npr. bibliografije i predmetno kazalo te cijena.

- Lijepa književnost (beletristika)

Nabavlja se suvremena lijepa književnost kao i klasična djela hrvatske i svjetske književnosti. Beletristika je podjednako zastupljena u odjelima, ograncima, bibliobusima i područnim knjižnicama, a broj primjeraka ovisi o broju korisnika, veličini knjižnice, popularnosti naslova i već navedenim kriterijima odabira nabave, pri čemu Središnja knjižnica i Dječji odjel *Stribor* imaju sveobuhvatan fond. Suvremena književnost kao i klasična djela odabiru se prema sljedećim kriterijima: književna vrijednost; zanimljivost i originalnost fabule; zanimljiva karakterizacija likova; stil pisanja; primjerenost; reputacija autora i nakladnika; popularnost i potražnja za djelom, uključenost u književne top liste; relevantne književne kritike; raspoloživost sličnih djela unutar lokalne zajednice; fizička kvaliteta; je li knjiga nastavak naslova i dio nakladničke cjeline te cijena. U Središnjoj knjižnici nabavlja se i književnost na stranim jezicima i to na engleskom, njemačkom, talijanskom, francuskom, španjolskom, ruskom, slovenskom i albanskom jeziku.

- Referentna građa

Nabavlja se u tiskanom obliku (enciklopedije, leksikoni, rječnici itd.) kako bi osigurala strukturirane, brze, koncizne i ažurne informacije, vodeći računa o sve većoj dostupnosti referentnih izvora na webu.

- Knjižna građa za djecu i mlade

Posebna se pažnja posvećuje nabavi vrijednih slikovnica, hrvatskih i prijevodnih, kao i književnosti namijenjenoj djeci i mladima, prema istim kriterijima kao i za odrasle.

Periodička građa

Novine i časopisi redovito se nabavljaju pretežito u tiskanom obliku, sporadično i u elektroničkom obliku. Periodičke publikacije nadopunjuju zbirke knjiga u svrhu davanja složenih informacija te dnevnog informiranja. Kriteriji nabave periodičke građe uključuju: traženost periodičke građe, informativna vrijednost i kvaliteta časopisa te lokalni i regionalni značaj periodičke publikacije.

Pojedini naslovi, pretežito zavičajne periodike, obrađuju se i trajno pohranjuju.

Audiovizualna (AVE) građa

Glazbena građa

Glazbena građa na CD-ima i LP pločama obuhvaća izbor značajnih naslova hrvatske i svjetske klasične glazbe, pučku glazbenu baštinu i vrijedne popularne naslove. U Središnjoj knjižnici s posebnom se pažnjom izgrađuje Zavičajna glazbena zbirka na CD-ima i LP pločama.

Zvučna knjiga

Zvučna knjiga nabavlja se (pretežito u Daisy formatu) za posebnu skupinu korisnika koja ne može čitati standardni tisak (slijepa osoba, osoba s oštećenjem vida, osoba s perceptivnim smetnjama ili poteškoćama u čitanju, osoba koje zbog tjelesnog oštećenja ili motoričkih smetnji ne mogu držati knjigu). U skladu s Marakeškim ugovorom, pravo na korištenje ove građe ostvaruje se predočavanjem relevantnih dokumenata.

Vizualna građa

Vizualna građa na DVD-ima, obuhvaća animirane, dječje, obrazovne, dokumentarne i igrane filmove (drame, tragedije, komedije, povijesni i glazbene filmove) trajnih obrazovnih, kulturnih, povijesnih ili estetskih vrijednosti.

Elektronička građa

Elektronička građa na CD-ima i DVD-ima nabavlja se prema ponudi i potrebama korisnika, pri čemu se vodi računa o kompatibilnosti, jednostavnosti korištenja, autorstvu, licencama i mogućnostima korištenja na daljinu. Građa iz STEM područja i područja računalnih igara nabavlja se pretežito za mlade u odjelima i ograncima koji mogu pružiti podršku za njihovo korištenje.

E-knjiga i zvučna e-knjiga

E-knjiga i zvučna e-knjiga obuhvaćaju naslove stručne i popularne literature i lijepe književnosti, a nabavlja se prema općim kriterijima odabira u skladu s ponudom, potražnjom i mogućnostima Knjižnice. Svaki nabavljeni naslov ima 52 licence. Prema mogućnostima, povremeno se radi dokup naslova isteklih licenci.

Ne nabavljaju se zemljopisne karte i sitni tisak.

POSEBNE ZBIRKE

Zavičajna zbirka - Zavičajna zbirka okuplja zavičajnu kulturnu baštinu i sadrži građu o zavičaju, značajnim osobama zavičaja, njihova književna, glazbena i filmska djela i građu o poznatim obiteljima zavičaja. Zavičajna zbirka nalazi se u Središnjoj knjižnici, Dječjem odjelu *Stribor* (Zavičajna zbirka za djecu i mlade), Županijskom bibliobusu (Goranska zbirka), Odjelu za mlade (Zavičajna AVE zbirka), Knjižnici Čavle i Knjižnici *Vid Omišljanin*. Sustavno se izgrađuje prema zakonskim obvezama te u skladu sa stručnim kriterijima i redovno nadopunjava županijskim obveznim primjerkom nakladnika i tiskara i ostalim načinima nabave.

RARA - Zbirka stare i rijetke građe - Zbirka RARA je posebna zbirka stare i rijetke građe različitog sadržaja, objavljena do 1945. g., uključujući knjige tiskane do 1850. koje imaju status kulturnog dobra. Stare i rijetke knjige imaju povijesnu, kulturnu, intelektualnu ili materijalnu vrijednost. Zbirka oslikava prošlost Knjižnice i povijest grada Rijeke kroz sadržaj građe, ex librise vlasnika i posvete darovatelja i autora. Glavni kriteriji za izdavanje u ovu zbirku su neupitna vrijednost, rijetkost, godina i mjesto izdanja, stanje, povijesni, kulturni i materijalni značaj.

Klenova zbirka - Spomenička zbirka dr. Danila Klena u vlasništvu Grada Rijeke čuva se kao jedinstvena ostavština, a smještena je u Središnjoj knjižnici GKR.

Bibliotečna zbirka - sadrži sve vrste građe (bez obzira na medij) s područja knjižničarstva i informacijskih znanosti na hrvatskom jeziku i drugim jezicima (prema odabiru), a namijenjena je djelatnicima Knjižnice, knjižničarima drugih knjižnica u sustavu matičnosti GKR te studentima knjižničarstva za redovno obrazovanje i stalno stručno usavršavanje.

Roditeljska i odgojiteljska zbirka - Zbirka je smještena Dječjem odjelu *Stribor* i u mješovitim ograncima u manjem obimu. Gradi se kao pomoć roditeljima i sudionicima odgojno-obrazovnog procesa u odgoju, obrazovanju i njezi djece. Naslovi namijenjeni roditeljima i odgojiteljima također se nabavljaju za opći fond u Središnjoj knjižnici GKR i njegov su dio.

Poslovni kutak - Zbirka knjižnične građe iz područja psihologije poslovnog uspjeha, rada i zapošljavanja, poduzetništva, menadžmenta, poslovne politike i marketinga.

Zeleni kutak - Zbirka knjižnične građe iz područja održivog razvoja, održivih gradova, nove i energetske efikasnije tehnologije, urbanog vrtlarstva i poljoprivrede, zdravijeg urbanizma, "zelenih" poslova, „uradi sam“ kulture...

VREDNOVANJE FONDA

Preduvjet uspješne nabavne politike jest stalno vrednovanje postojećeg fonda. Proces izgradnje knjižničnog fonda je dinamičan proces koji uključuje Knjižnicu i korisničku zajednicu Knjižnice.

Vrednovanje fonda je kvalitativno i kvantitativno. Kvantitativno vrednovanje se najčešće provodi putem statističkih pokazatelja te usporednih analiza.

Kvalitativno vrednovanje se provodi ispitivanjem zadovoljstva korisnika, stalnom komunikacijom s korisnicima i aktivnim pristupom njihovim iskazanim potrebama, analizom sadržaja tematskih grupa u knjižničnim zbirkama.

Kriteriji vrednovanja su:

- dostatnost
- iskoristivost
- relevantnost
- dostupnost
- aktualnost
- fizičko stanje
- kvaliteta

U obzir se uzimaju procjene vrijednosti fonda s gledišta korisnika, knjižničara i stručnjaka, uz uvažavanje osnovnih načela:

- fond treba biti usklađen s potrebama zajednice korisnika, uz uvažavanje kriterija kvalitete
- fond mora odgovoriti na ukupne potrebe svih korisnika, uključujući potencijalne korisnike
- u izgradnji fonda mora se uvažiti načelo uključivanja različitih vrsta građe.

Uz dostupnu mogućnost izražavanja želja za nabavom pojedinih naslova u tzv. *kutijama želja* u odjelima i ograncima odnosno redovno popisivanje traženih naslova kroz desideratu, prema mogućnostima, povremeno se mogu provoditi istraživanja korisnika u svrhu procjene fonda i korisničkih potreba za knjižničnom građom i uslugama.

Redovito vrednovanje nabave provodit će se kako bi se pratile promjene u stanju fonda i potrebama za korekciju realizacije nabavne politike.

Realizacija nabave pojedinih vrsta građe korigira se prema procjeni i potrebi.

Izlučivanje i otpis građe

Izgradnja i održavanje knjižničkog fonda je dinamičan proces kojemu je izlučivanje i otpis građe jedna od bitnih odrednica. Izlučivanje dotrajale i nefunkcionalne građe je odgovoran i složen posao koji se radi timski. Posebno je zahtjevno izlučivanje građe iz posebnih zbirki jer ono zahtjeva poznavanje zbirke, uvažavanje promjena u potrebama zajednice te odgovornu stručnu projekciju za budućnost.

Otpis i revizija knjižnične građe provode se u skladu s aktualnim zakonskim propisima, uključujući kriterije, rokove i dopuštene postotke godišnjeg otpisa prema važećem Pravilniku o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe.

Pročišćavanje fonda radi se tijekom redovnog godišnjeg otpisa i tijekom revizije.

Kriteriji otpisa:

- dotrajala građa:
  - istrošena upotrebom i oštećena građa
- zastarjela građa:
  - dublete, neaktualna građa, građa koja svojim sadržajem ne odgovara tipu knjižnice u kojoj se nalazi s naglaskom da je u dobrom fizičkom stanju
  - nečitljiva elektronička građa na prijenosnim medijima
- uništena građa
  - neupotrebljiva građa (građa uništena elementarnim nepogodama i drugim incidentima)
  - izgubljena, otuđena, nestala građa
  - nevraćena građa (zaduženja stara preko tri godine)

Godišnjim otpisom u postupcima redovnog pročišćavanja fonda građa se otpisuje prema gore navedenim kriterijima.

Tijekom revizije dodatno se obraća pažnja na uređivanje i vrednovanje zbirke te usklađivanje sa stanjem i potrebama izgradnje odgovarajućeg fonda.

Sastavni dio ovih Smjernica su i:

Kriteriji za oblikovanje Zavičajne zbirke GKR

Kriteriji za održavanje zbirke RARA GKR

Smjernice za digitalizaciju građe

Smjernice za utvrđivanje cijene darovane građe

KRITERIJI ZA OBLIKOVANJE ZAVIČAJNE ZBIRKE U GRADSKOJ KNJIŽNICI RIJEKA

Cilj formiranja Zavičajne zbirke u GKR

Laka dostupnost i popularizacija građe i informacija o zavičaju i ljudima zavičaja. Izrada zavičajne bibliografije ili tematskih bibliografija unutar zavičajnih kriterija.

Zakonska polazišta

Izgradnja zavičajne zbirke regulirana je važećim Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti i Pravilnikom o obveznom primjerku.

Svaki nakladnik dužan je u roku ... dostaviti još po jedan primjerak građe matičnoj knjižnici na području županije na kojoj je njegovo sjedište radi stvaranja zavičajne zbirke. (Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti)

Županijski obvezni primjerak je zakonska obveza na području županije sa svrhom stvaranja zavičajne zbirke... Radi stvaranja županijske zavičajne zbirke županijske matične knjižnice primaju obvezne primjerke izdane na području županije sukladno Zakonu o knjižnicama... Županijski obvezni primjerak dostavlja se izravno županijskoj matičnoj narodnoj knjižnici. (Pravilnik o obveznom primjerku)

Vremenski i teritorijalni obuhvat zbirke

Zbirka je utemeljena 2003. godine. Od tada se nabavlja građa po dogovorenim kriterijima. Iz općeg fonda redovno se izlučuje zavičajna građa i premješta u Zavičajnu zbirku. Građa koja nedostaje u općem fondu nastoji se naknadno nabaviti kupnjom, darom ili drukčije.

Zbog svih poteškoća koje prate mijenjanje administrativnih granica zavičajne regije, teritorijalni obuhvat zbirke je područje današnje Primorsko-goranske županije (u sadašnjosti i prošlosti).

Sadržaj građe Zavičajne zbirke

Pri formuliranju ovog kriterija prednost imaju sadržajni kriteriji.

Prikuplja se:

- o sva građa o zavičaju ma gdje izdana ili tiskana
- o sva građa o ljudima zavičaja (koji su porijeklom iz zavičaja, koji su živjeli u zavičaju, koji žive u zavičaju, a svojim djelovanjem su značajno doprinijeli duhovnom i inom životu zavičaja)
- o djela ljudi zavičaja:
  - o zavičajni opus tj. ono što je stvoreno za života u zavičaju
  - o umjetnička djela (književna, glazbena, likovna...)
  - o stručna djela samo ako se tematski odnose na zavičaj
  - o djela izdana na području zavičaja – samo ako ulaze u gore navedene kriterije.

Vrste građe Zavičajne zbirke

- o knjige, časopisi, novine, glazbeni CD-i i LP ploče, multimedijски CD-i i DVD-i, video-DVD, rukopisi

Nabava

Po gore navedenim kriterijima nabavlja se jedan primjerak građe za Zavičajnu zbirku.

Knjižnica potiče lokalne izdavače na poštivanje zakonske obveze odnosno slanje obveznog primjerka.

Za zavičajnu zbirku se nabavlja:

- o prvo izdanje lijepo književnosti
- o posljednje izdanje stručne knjige (ako se razlikuje od prethodnog izdanja).

Obrada

Građa za Zavičajnu zbirku računalno se obrađuje kao i ostala građa u Knjižnici. Građa za Zavičajnu zbirku se sadržajno obrađuje, uključujući predmetnu obradu i anotacije.

Prioritet

Kada se odlučuje o smještaju pojedine građe, zavičajnost je relevantniji kriterij od starosti pa Zavičajna zbirka ima prioritet pred zbirkom stare i rijetke građe (Zbirka RARA).

Spomen zbirke

Poseban dio čine izdvojene spomen zbirke poznatih riječkih ili sušačkih osoba ili obitelji kao što je zbirka dr. Danila Klana.

KRITERIJI ZA ODRŽAVANJE RARE, zbirke stare i rijetke građe, U GRADSKOJ KNJIŽNICI RIJEKA

Zbirka RARA je posebna zbirka stare i rijetke građe koja sadrži oko 960 knjiga različitog sadržaja (stanje 2025. g.). Većina knjiga potječe iz fonda Gradske biblioteke na Sušaku (osnovane 1930.) koja je jedna od prethodnica Gradske knjižnice Rijeka. Najstarija knjiga Zbirke je *La prima parte della Geografia di Strabone* (1562.). Manji dio građe datira iz 17. i 18. st., a veći dio iz 19. i početka 20. st. Zbirka oslikava prošlost Knjižnice i povijest grada Rijeke kroz sadržaj građe, ex librise vlasnika i posvete darovatelja i autora.

Vremenski obuhvat zbirke do 1945. g.

Sadržajni obuhvat zbirke:

- o stara građa kao svjedok povijesti Knjižnice (s pečatima i/ili potpisima darovatelja; svjedok vremena i društvenih prilika)
- o građa neupitne kulturno-povijesne vrijednosti (u granicama hrvatske kulture)
- o građa vrhunske kulturno-povijesne vrijednosti (u granicama europske kulture)
- o stara građa kao jedini primjerak u knjižnicama regije

Nova građa prema navedenim kriterijima nabavlja se najčešće darom, a rjeđe kupnjom.

Građa do 1850. g.

Godine 2022. izdvojene su najstarije knjige objavljene prije 1850. g. i proglašene su kulturnim dobrom. Građu nastalu do 1850. g. čini ukupno 46 svezaka i to iz 16. st. 1 sv., iz 17. st. 3 sv., iz 18. st. 20 sv. te iz 19. st. 22 sv., odnosno 31 naslov građe. Građa je pisana hrvatskim slovenskim, latinskim, talijanskim, njemačkim i grčkim jezikom, a iz područja književnosti, filologije, povijesti, teologije i zemljopisa.

Kriteriji za izdvajanje knjiga u zbirku RARA:

- o povijesni, kulturni i intelektualni značaj za domaću ili svjetsku kulturu
- o sadržaj (koja je tema obrađena, što znači ili je značila)
- o autor (kakvo je njegovo značenje)
- o porijeklo primjerka (u čijem je vlasništvu bio primjerak)
- o mali broj sačuvanih primjeraka (rijetka knjiga, rijetka i ograničena izdanja)
- o izdanje (izvorno, prvo, kritičko, raskošno izdanje...)
- o tiskar (poznati majstor, postupci tiskanja, materijal)
- o vanjska oprema knjige (ilustracije, uvez, sačuvanost, bilješke u zbirci)
- o poznati pisari, kaligrafi, ilustratori, vrijedni izdavači
- o opće fizičko stanje knjige (knjigu valja pažljivo čuvati)
- o tržišna vrijednost
- o vrijeme i mjesto publikacije (do 1945. g., mjesto Hrvatska ili Europa)
- o knjige izdane prije 1850. godine (status kulturnog dobra)

Kriteriji za izlučivanje knjiga iz zbirke RARA:

- o stanje građe (oštećenje do neupotrebljivosti, kontaminiranost)
- o građa više nije relevantna ni aktualna i ne odgovara tipu knjižnice ni potrebama korisnika
- o građa je digitalizirana i dostupna u digitalnom formatu
- o duplikati građe, osim ako nisu jako rijetki i vrijedni

SMJERNICE ZA DIGITALIZACIJU

U skladu s važećim Smjernicama za digitalizaciju kulturne baštine i Planom digitalizacije građe u javnim knjižnicama, Gradska knjižnica Rijeka planira digitalizaciju građe, dokumentira kriterije i razloge odabira građe za digitalizaciju, te izrađuje popis prioriteta za digitalizaciju radi dugoročnog planiranja i koordinacije digitalizacije na nacionalnoj razini.

Plan digitalizacije dostavlja se Centru za razvoj Hrvatske digitalne knjižnice pri Hrvatskom zavodu za knjižničarstvo NSK i javno se objavljuje na mrežnoj stranici knjižnice.

Digitalne preslike građe dostavljaju se NSK kao obvezni primjerak.

Razlozi digitalizacije:

- o zaštita izvornika radi bolje očuvanosti i smanjenja korištenja
- o poboljšanje dostupnosti
- o stvaranje novih proizvoda i usluga
- o upotpunjavanje fonda
- o digitalizacija na zahtjev.

Kriteriji odabira:

- o u skladu sa zadaćom ustanove i zahtjevima korisnika.

Prioriteti odabira:

- o zavičajna zbirka i unikati koji predstavljaju kulturno dobro
- o stare hrvatske novine i časopisi
- o sadržaj koji ustanova stvara, a želi ga sačuvati i učiniti dostupnim u budućnosti
- o vrijedna i/ili tražena građa vezana za zavičajnu povijest i kulturu Rijeke i Primorskog goranske županije koju Knjižnica posjeduje, a želi omogućiti *online* dostupnost.

Procjena vrijednosti:

- o rijetkost i jedinstvenost
- o umjetnička, kulturna, znanstvena i druga vrijednost
- o važnost za ustanovu
- o važnost za razumijevanje određenoga predmetnog područja
- o široko ili duboko pokrivanje određenoga predmetnog područja
- o koristan ili najnoviji sadržaj
- o podaci o predmetima ili skupinama predmeta koji su drugdje nedostatno dokumentirani
- o građa koja će u digitalnom obliku dobiti na vrijednosti
- o građa koja će dugoročno biti zanimljiva korisnicima
- o iznimno tražena građa.

SMJERNICE ZA UTVRĐIVANJE CIJENE DAROVANE GRAĐE

Prilikom utvrđivanja cijene darovane građe postupa se na sljedeći način:

Ako postoji cijena na jedinici građe:

- o utvrđuje se je li na građi istaknuta cijena poput jedinstvene cijene knjige i u tom slučaju ona se koristi kao financijska vrijednost jedinice građe
- o u slučaju da su na građi vidljivi tragovi korištenosti, cijena se može smanjiti aproksimativnom procjenom knjižničara.

Ako ne postoji jedinstvena cijena na jedinici građe:

- o na temelju dugogodišnjeg iskustva, utvrđuje se cijena građe prema cijeni građe sličnog sadržaja i kvalitete
- o u slučaju da su na građi vidljivi tragovi korištenosti, cijena se može smanjiti aproksimativnom procjenom knjižničara.

Ako se radi o staroj i rijetkoj knjizi:

- o pomoću odgovarajućih alata (internet, antikvarijati) pokušava se utvrditi tržišna cijena knjige, a knjižničar uz savjetovanje s kolegama određuje cijenu uzimajući u obzir dosadašnju praksu Knjižnice.

Smjernice nabavne politike Gradske knjižnice Rijeka temelje se na važećim hrvatskim pravnim propisima i međunarodnim dokumentima:

- Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html
- Standard za narodne knjižnice u RH https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html
- Pravilnik o obveznom primjerku https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_06_66_1318.html
- Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_03_27_452.html
- Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima <https://repozitorij.nsk.hr/islandora/object/nsk%3A307>
- Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijeva/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/smjernice-za-digitalizaciju-kulturne-bastine/15034>
- IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice <https://izdanja.hkdrustvo.hr/drustvena/di/catalog/book/37>
- Kopenhaška deklaracija o važnosti narodnih knjižnica u informacijskom društvu
- IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
- IFLA-ina izjava o knjižnicama i intelektualnoj slobodi <https://repository.ifla.org/server/api/core/bitstreams/fa5c27d7-c899-4061-8705-7e601b392d4a/content>
- IFLA Competency Guidelines for Rare Books and Special Collections Professionals <https://repository.ifla.org/server/api/core/bitstreams/1690df62-afc0-405c-8fd2-dc9aa94ea391/content>

Rijeka, 10. 11. 2025.

Broj: 672-1/2025